

ท่ารำมโนราห์เพื่อแสดงงานพระราชพิธีพระบรมศพรัชกาลที่ 9 ของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษา

Poses of Manora for The Royal Cremation Ceremony of His Majesty The Late King by Undergraduates in Higher Education

กองทอง ชีระวร¹, นภดล นิมสุวรรณ², เก็ดถวา บุญปรากฏ³

Kongtong Theeraworn¹, Noppadol Nimsuwan², Kettawa Boonprakan³

Received: 11 September 2018 Revised: 9 December 2018 Accepted: 4 February 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการฝึกฝนท่ารำมโนราห์เพื่อเตรียมแสดงงานพระราชพิธีพระบรมศพรัชกาลที่ 9 และเพื่อศึกษาท่ารำมโนราห์ที่นำมาแสดงในงานพระราชพิธีพระบรมศพรัชกาลที่ 9 โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสังเกตและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ อาจารย์ผู้ฝึกสอนท่ารำมโนราห์ จำนวน 1 คน และนักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่ฝึกฝนท่ารำมโนราห์ จำนวน 10 คน วิเคราะห์นำข้อมูลมาจำแนกตามประเด็น 4 ประเด็น คือ ความ สร้างข้อสรุป นำเสนอด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า ท่ารำมโนราห์ที่นำมาใช้เพื่อแสดงงานพระราชพิธีพระบรมศพรัชกาลที่ 9 เป็นท่ารำประยุกต์ จากการนำท่ารำพื้นฐาน 12 ท่า มาดัดแปลง เพิ่มเทคนิคลีลาการรำรูปแบบใหม่เข้าไป ทำให้ผู้รำต้องมีศักยภาพและสมรรถภาพทางกายที่ดี โดยเฉพาะ ความอ่อนช้อย ความยืดหยุ่น และ การทรงตัว ผ่านการฝึกฝนกล่อมเนื้อให้มีความอ่อนตัวแข็งแรง สามารถดัดตัวยะแต่ละส่วนให้ได้รูปแบบท่ารำตามที่ต้องการผู้รำจึงต้องฝึกฝนสม่ำเสมอให้เกิดความชำนาญ เนื่องจากงานพระราชพิธีพระบรมศพ เป็นพระราชพิธีเพื่อเฉลิมพระเกียรติจึงเลือกการรำมโนราห์ เป็นศิลปะการแสดงทรงคุณค่าของท้องถิ่นภาคใต้ เพื่อนำมารำถวายเป็นครั้งสุดท้ายก่อนส่งเสด็จสู่สวรรคาลัยและเพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรมมโนราห์ให้คงอยู่คู่สังคม

คำสำคัญ : ท่ารำมโนราห์, สมรรถภาพทางกาย, มโนราห์

Abstract

The article aims to study the training process of various Manora poses that were used for a performance at the Royal Cremation Ceremony of His Majesty the Late King. The study employed the qualitative research method to investigate the poses. Data were collected from observation

¹ นักศึกษาปริญญาโท, สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, สงขลา 90110 โทรศัพท์ 086-9554796 E-mail: Kongtongmg@gmail.com

^{2,3} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

¹ M.A. Student of Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Thailand

^{2,3} Assistant Professor Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Thailand

and in-depth interviews obtained from respondents: a Manora instructor and 10 undergraduates performing Manora poses. The data were analyzed through key point classification, interpretation, and conclusion and then presented in an analytical-descriptive manner.

The result reveals that the Manora poses used in the performance at the Royal Cremation Ceremony of His Majesty the Late King can be characterized as an applied dancing program, modified from 12 basic poses. The program adds new techniques and styles; therefore, it is necessary for dancers to have not only potential but good physical fitness especially in aspects of delicacy, flexibility, and balance. An exercise program focused on muscle training, body elasticity, and strength was developed which allowed them to bend their body parts in accordance with the desired poses. Dancers were required to train regularly; they become masters and able to perform for long periods of time. The Royal Cremation Ceremony of His Majesty the Late King is considered a tribute ceremony. Manora was chosen as a valuable local art performance of the south, and as such it was used for the last performance before paying a final farewell to His Majesty the Late King and for preserving the culture of Manora for future generations.

Keywords: Poses of Manora, Physical Fitness, Manora

บทนำ

พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นโบราณราชประเพณีที่มีแบบแผนธรรมเนียมปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายมีความสำคัญทัดเทียมกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษก (ไทยรัตน์, 2560) ซึ่งในอดีตเมื่อพระมหากษัตริย์เสด็จพระราชสมภพถือเป็นเทพ อวตาร เทวดาจุติบนโลกเมื่อเสด็จสวรรคตจึงถือเป็นการเสด็จกลับสู่สวรรค์ทำให้พระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระบรมศพเป็นพระราชพิธีที่ทรงคุณค่า (กรมศิลปากร, กระทรวงวัฒนธรรม) ภาครัฐ และ ภาคเอกชน ร่วมใจจัดงานเพื่อแสดงความอาลัยเป็นครั้งสุดท้ายโดย จัดขึ้น ณ พระเมรุมาศ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง ระหว่างวันที่ 25-29 ตุลาคม พ.ศ.2560 โดยวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ.2560 เป็นวันถวายพระเพลิง สำหรับประชาชนในพื้นที่ต่างจังหวัดที่ไม่สามารถร่วมพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ คณะรัฐมนตรีจัดสร้างพระเมรุมาศจำลองจำนวน 76 แห่ง เพื่อให้สามารถเข้าร่วมพิธีที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในครั้งนี้

นอกจากนั้นภายในงานมีการจัดแสดงมหรสพสมโภช ให้ประชาชนได้ชื่นชมศิลปวัฒนธรรมและถือเป็นการออกทุกขในเวลาเดียวกันสำหรับจังหวัดสงขลา มีการนำคณะโนราห์มาแสดง ซึ่งถือเป็นมหรสพพื้นบ้านที่มีความเก่าแก่สืบทอดตั้งแต่สมัยโบราณเป็นศิลปะการแสดงท้องถิ่นที่นิยมของท้องถิ่นภาคใต้ และมีความเชื่อว่าการแสดงมโนราห์เป็นเหมือน เทพ เทวดา จึงนำมาถวายเป็นครั้งสุดท้ายก่อนส่งเสด็จกลับสู่สวรรค์และเป็นการสืบสานศิลปะการรำโนราห์ให้เป็นที่รู้จักเพิ่มขึ้น

คณะมโนราห์ 89 ชีวิต ร่วมแสดงมหรสพสมโภชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ ณ บริเวณข้างพระเมรุมาศจำลอง สระบัว แหลมสมิหลา จังหวัดสงขลา นำโดย อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ จากมหาวิทยาลัยทักษิณ และ ผู้รำโนราห์จากสถาบันอุดมศึกษา ร่วมรำโนราห์ท่าบทุตใหญ่ที่ทางคณะมโนราห์ต่างตั้งใจฝึกฝนเพื่อให้การแสดงสมพระเกียรติที่สุด ซึ่งในแต่ละท่ารำนานำมาใช้ในการแสดงครั้งนี้มีลักษณะพิเศษเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้รำ เช่น การทอดแขนตั้งวง การรำ

ประสมท่า การรำตัวอ่อน หรือลีลาต่าง ๆ (พัชรินทร์ สันติอัฐวรรณ, 2551) ทำให้ผู้รำต้องฝึกฝนร่างกายสม่ำเสมอ และเพื่อวัดความสามารถพิเศษของผู้รำในการประสมท่ารำต่างเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนให้ร้ายร้อยอย่างอ่อนช้อยสวยงามเป็นระยะเวลา

นานท่ารำมโนราห์ โดยทั่วไปจะไม่มีแบบฉบับตายตัว มักจะขึ้นอยู่กับสายของโนรา เช่น สายท่านขุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่มเทว) สายโนราแปลกท่าแค (แปลก ชนะบาล) แต่ท่ารำส่วนใหญ่ก็จะมีลักษณะร่วมซึ่งหลักทั่วไปในการรำมโนราห์เพื่อให้เกิดความสวยงาม จะต้องมีทักษะและความสามารถท่ารำมโนราห์พื้นฐานบางท่าได้การฝึกฝนท่ารำมโนราห์เริ่มต้น ผู้รำจะต้องฝึกหัดความพร้อมของร่างกาย เช่น ดัดมือ ดัดแขน ดัดขา ดัดหลัง การฝึกนั่ง การฝึกยืน ซึ่งผู้รำจะต้องฝึกหัดทบทวนสม่ำเสมอเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้รำมโนราห์ จะทำให้เกิดความอ่อนตัวและยืดหยุ่นเพิ่มขึ้น ทำให้การจัดร่างกายดัดหรือ กังงอ อวัยวะแต่ละส่วนให้ได้รูปทรงตามที่ต้องการ (ธรรมนิศย์ นิคมรัตน์, 2540)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษา การฝึกฝนท่ารำมโนราห์ และท่ารำมโนราห์ ที่แสดงในงานพระราชพิธีพระบรมศพรัชกาลที่ 9 ที่จัดขึ้น ณ บริเวณข้างพระเมรุมาศจำลอง สระบัว แหลมสมิหลา จังหวัดสงขลาและเพื่อเป็นแนวทางการอนุรักษ์ศิลปะการรำมโนราห์ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าให้เป็นที่รู้จักเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการฝึกฝนท่ารำมโนราห์เพื่อเตรียมตัวแสดงงานพระราชพิธีพระบรมศพ รัชกาลที่ 9
2. เพื่อศึกษาท่ารำมโนราห์ที่แสดงงานพระราชพิธีพระบรมศพรัชกาลที่ 9

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

พื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา

ผู้ให้ข้อมูล อาจารย์ผู้ฝึกสอนท่ารำมโนราห์จำนวน 1 คน และ นักศึกษาผู้ฝึกฝนท่ารำมโนราห์จำนวน 10 คน

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูล โดยใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูลจากบุคคล สถานที่ และ ระยะเวลา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ได้รับความน่าเชื่อถือที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลจากการสังเกต และสัมภาษณ์ มาจำแนกตามประเด็น ที่ความ สร้างข้อสรุป และ นำเสนอด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการศึกษา

1. การฝึกฝนท่ารำมโนราห์เพื่อเตรียมตัวแสดงงานพระราชพิธีพระบรมศพรัชกาลที่ 9
  - 1.1 การฝึกฝนท่ารำมโนราห์เพื่อเตรียมตัวแสดงงานพระราชพิธีพระบรมศพรัชกาลที่ 9

การฝึกฝนท่ารำมโนราห์ โดยเริ่มตั้งแต่การดัดข้อมือ ดัดแขน การฝึกนั่ง การฝึกยืน เพื่อฝึกให้กล้ามเนื้อแต่ละส่วนยืดหยุ่นและอ่อนตัวเพิ่มขึ้น ดังรูปภาพประกอบที่ 1-6 ณ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ภาพประกอบที่ 1 การฝึกหัดตัดข้อมือ
ที่มา: กองทอง ชีระวร

ภาพประกอบที่ 5 การฝึกงอตัว
ที่มา: กองทอง ชีระวร

ภาพประกอบที่ 2 การฝึกหัดตัดแขน
ที่มา: กองทอง ชีระวร

ภาพประกอบที่ 6 การฝึกยืน
ที่มา: กองทอง ชีระวร

ภาพประกอบที่ 3 การฝึกทรงตัว
ที่มา: กองทอง ชีระวร

ภาพประกอบที่ 4 การฝึกทรงตัว
ที่มา: กองทอง ชีระวร

1.2 ทำรำนโนราห์ที่มีความสัมพันธ์ กับความอ่อนช้อยและยืดหยุ่น

ทำรำนโนราห์ที่มีความสัมพันธ์กับความอ่อนช้อยและยืดหยุ่นนั้นใช้ท่ารำที่เกิดจากการประสมท่า มาประยุกต์และออกแบบท่ารำใหม่ โดยเพิ่มเทคนิครูปแบบการรำ ดังนั้นผู้รำจะต้องมีความพร้อมทางร่างกาย ซึ่งท่ารำที่มีความสัมพันธ์กับความอ่อนช้อยและยืดหยุ่นการแสดงความสามารถพิเศษ ได้แก่ ท่ากின்றน้อยหรือ ท่าขี้หนอน, ท่าแมงมุมชักใย, ท่าทำนองเทวดา, และ ท่าพระสุริยวงศ์ทรงศักดิ์ (ประยูกต์) เป็นการแสดงความสามารถพิเศษของผู้รำในลักษณะตัวอ่อนแสดงเฉพาะในงานหรือพิธีสำคัญ ตามคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลและรูปแบบท่ารำประกอบดังรูปภาพประกอบที่ 7-10

ภาพประกอบที่ 7 ท่ากินนรน้อยหรือ ท่าชี้หนอน
ที่มา: กองทอง ชีระวร

จากภาพประกอบที่ 7 ท่ากินนรน้อยหรือท่าชี้หนอน เป็นการฝึกกล้ามเนื้อแขนและกล้ามเนื้อขา ให้กล้ามเนื้อยืดหยุ่นเพิ่มขึ้น ผู้รำต้องมีลักษณะตัวอ่อนและการทรงตัวที่ดีที่ผ่านการฝึกฝนร่างกายมาเป็นระยะเวลานาน ซึ่งแต่ละคนจะมีทักษะหรือศักยภาพแตกต่างกัน

ภาพประกอบที่ 8 ท่าแมงมุมชักใย
ที่มา: กองทอง ชีระวร

จากภาพประกอบที่ 8 ท่าแมงมุมชักใย เป็นการฝึกดัดแขนและข้อมือ ให้อ่อนโค้งและกล้ามเนื้อขยายตัวมากกว่าปกติ และทำให้กระดูกข้อมือสามารถหักหรือพับเข้าหาตัวเองอย่างอ่อนช้อยสวยงาม

ภาพประกอบที่ 9 ท่าทำนองเทวดา
ที่มา: กองทอง ชีระวร

จากภาพประกอบที่ 9 ท่าทำนองเทวดา เป็นการฝึกกล้ามเนื้อแขนและกล้ามเนื้อขา เพื่อให้กล้ามเนื้อคลายตัวมีความยืดหยุ่นและ ทำให้กล้ามเนื้อขามีพลังแข็งแรงเพิ่มขึ้น สามารถพับกระดูกหรือจัดวางในตำแหน่งที่ต้องการได้

ภาพประกอบที่ 10 ท่าพระสุริยวงศ์ทรงศกดิ์
(ประยุกต์)
ที่มา: กองทอง ชีระวร

จากภาพประกอบที่ 10 ท่าพระสุริยวงศ์ทรงศกดิ์(ประยุกต์) เป็นการฝึกกล้ามเนื้อแขนขา มือ และ ดัดหลัง ให้อวัยวะทุกส่วนอ่อนตัว และการดัดหลังจะทำให้การทรงตัวได้สัดส่วน แอ่นอกได้เต็มที่ และฝึกการยืนสลับขา เพื่อให้กล้ามเนื้อขาแข็งแรง ซึ่งกำลังของขาเป็นส่วนสำคัญที่ใช้ในการทรงตัวแต่ละครั้งจะมีพลังสามารถรับน้ำหนักเพื่อให้รำร่าสวยงามและยืนอยู่ได้เป็นระยะเวลานาน

1.3 ท่ารำที่มีความสัมพันธ์กับการทรงตัวและความแข็งแรง

ท่ารำโนราห์ที่มีความสัมพันธ์กับการทรงตัวและความแข็งแรงของร่างกายนั้น ในส่วนนี้จะฝึกความพร้อมของร่างกาย ตั้งแต่ การตัดขา ตัดหลัง ฝึกยืนทรงตัวขาเดียว เพื่อให้กล้ามเนื้อและข้อต่อต่าง ๆ เคลื่อนไหวยืดตัวและแข็งแรงเพิ่มมากขึ้นถ้าผู้รำฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้การจัดร่างกายอวัยวะต่าง ๆ มีประสิทธิภาพและมีความสวยงามซึ่งท่ารำที่มีความสัมพันธ์กับการทรงตัวและความแข็งแรง ได้แก่ ท่าองค์ปิ่นจักรภพ, ท่าพระเสด็จ, ท่าสถิตห้วงเวหน, ท่าพิมาน, ท่าปิ่นไอศูรย์, และท่าสรวง ตามคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลและมีรูปแบบท่ารำประกอบดังรูปภาพประกอบที่ 11-16

ภาพประกอบที่ 11 ท่าองค์ปิ่นจักรภพ

ที่มา: ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์, 2560

จากภาพประกอบที่ 11 ท่าองค์ปิ่นจักรภพ ผู้รำจะต้องฝึก การทรงให้กล้ามเนื้อขาแข็งแรง เพื่อให้ทรงตัวได้เป็นระยะเวลานาน

ภาพประกอบที่ 12 ท่าพระเสด็จ

ที่มา: ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์, 2560

จากภาพประกอบที่ 12 ท่าพระเสด็จ ผู้รำจะต้องฝึกการย่อตัวและย่อเข่า ให้กล้ามเนื้อขาเกิดการคลายตัวและยืดหยุ่นแข็งแรงเพิ่มขึ้น

ภาพประกอบที่ 13 ท่าสถิตห้วงเวหน

ที่มา: ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์, 2560

จากภาพประกอบที่ 13 ท่าสถิตห้วงเวหน ฝึกกล้ามเนื้อขาให้แข็งแรง สามารถย่อเข่าอย่างสมดุล และเมื่ออวัยวะอ่อนตัวจะทำให้หักหรืองอตามรูปแบบที่ต้องการได้

ภาพประกอบที่ 14 ท่าพิมาน

ที่มา: ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์, 2560

จากภาพประกอบที่ 14 ท่าพิมาน ผู้รำจะต้องฝึกการทรงตัว ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขนและขาให้อดทนสามารถทรงตัวย่อเข่าได้นานกว่าปกติ ผู้รำจึงต้องมีทักษะความชำนาญ

ภาพประกอบที่ 15 ทำปิ่นไอสุริย์
ที่มา: ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์, 2560

จากภาพประกอบที่ 15 ทำปิ่นไอสุริย์ เป็นการรำประสม ต้องมีพื้นฐานการทรงตัวตั้งแต่ช่วงลำตัว จะต้องแอ่นอกอยู่เสมอ

ภาพประกอบที่ 16 ทำสถิตห้วงเวหน
ที่มา: ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์, 2560

จากภาพประกอบที่ 16 ทำสถิตห้วงเวหน เป็นการฝึกการย่อตัว เพื่อให้ลำตัวยืดหยุ่น และช่วยให้รำแต่ละท่าต่อเนื่องกันอย่างสวยงาม

2. ทำรำมโนราห์ที่นำมาแสดงงานพระราชพิธีพระบรมศพรัชกาลที่ 9

2.1 พระราชพิธีพระบรมศพรัชกาลที่ 9 และการแสดงมโนราห์ในพระราชพิธี

พระราชพิธีพระบรมศพรัชกาลที่ 9 และการจัดงานของจังหวัดสงขลา ซึ่งจัดขึ้น ณ วันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ.2560 ช่วงเช้าเริ่มตั้งแต่ 9.00 น จัดพิธีถวายดอกไม้จันทน์ บริเวณ สนามสระบัว แหลมสมิหลา โดยมีนายดลเดช สงขลา โดยมี

นายดลเดช พัฒนรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และราชการชั้นผู้ใหญ่ รวมทั้งประชาชนร่วมแสดงความอาลัย จำนวนกว่า 200,000 คน ซึ่งถือเป็นครั้งหนึ่งของชีวิตจะได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพิธีสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย และ ช่วงค่ำเริ่มตั้งแต่ 18.00- 22.00 น. จัดแสดงมหรสพสมโภช โดยคณะมโนราห์ 89 ชีวิต นำโดยอาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ จากมหาวิทยาลัยทักษิณ และคณะมโนราห์จากสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสงขลา ร่วมแสดงทำบทชุดใหญ่ เพื่อเป็นการถวายความอาลัยเป็นครั้งสุดท้ายก่อนส่งเสด็จสู่สวรรคาลัย

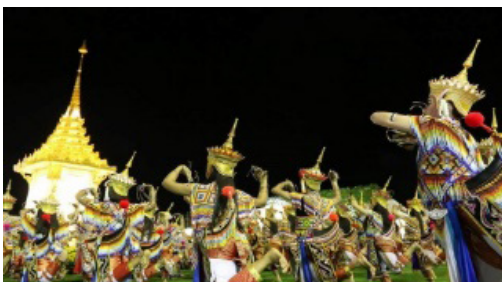
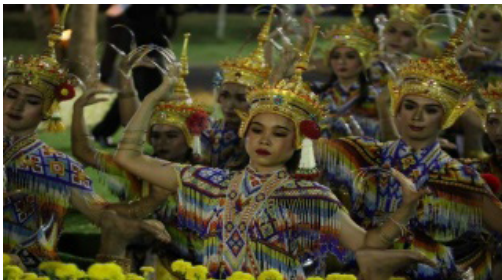
2.2 การแสดงมโนราห์ในงานพระราชพิธีพระบรมศพรัชกาลที่ 9

การแสดงมโนราห์เทิดพระเกียรติเป็นการนำทำโนราพื้นฐาน 12 มาประยุกต์เรียงร้อยให้เป็นกระบวนการร่ายรำอย่างต่อเนื่อง เน้นความอ่อนช้อยสวยงาม และ การทรงตัว ซึ่งผู้รำต้องมีทักษะพื้นฐานความอ่อนตัวของร่างกาย เพื่อแสดงความสามารถพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะแต่ละบุคคลที่ผ่านการฝึกฝนอย่างยาวนาน ซึ่งการแสดงมโนราห์ในงานพระราชพิธีพระบรมศพ มีทั้งหมด 3 ช่วง เริ่มต้นที่กระบวนการรำช่วงที่ 1 เป็นการรำประสมท่าหรือการรำเพลงโค กระบวนการรำช่วงที่ 2 เป็นการรำทำบทผืนหน้า หรือ การรำกำพืด และกระบวนการรำช่วงที่ 3 เป็นการรำเพลงทับเพลง โทน และช่วงสุดท้ายการรำปิดพิธี เป็นกระบวนการรำทำพิเศษ เฉพาะโนราใหญ่ จำนวน 9 คน ซึ่งถือเป็นกระบวนการรำที่เป็นเอกลักษณ์ทรงคุณค่า เป็นการสืบทอดจากท่านขุนอุปถัมภ์นรากร ซึ่งในแต่ละกระบวนการรำที่นำมาแสดงเป็นการประยุกต์ดัดแปลงจากทำรำพื้นฐาน เพื่อให้กระบวนการรำครั้งนี้มีความสมบูรณ์ ยิ่งใหญ่สมพระเกียรติอย่างสูงสุด ทั้งนี้ การแสดงมหรสพในงานอกระเมรุถือเป็นประเพณีที่มีมาตั้งแต่ครั้งสมัยโบราณ โดยมีจุดประสงค์ให้ประชาชนชม และถือเป็นงานออกทุกปีในเวลาเดียวกัน กระบวนทำรำทั้ง 3 ช่วงมีดังนี้

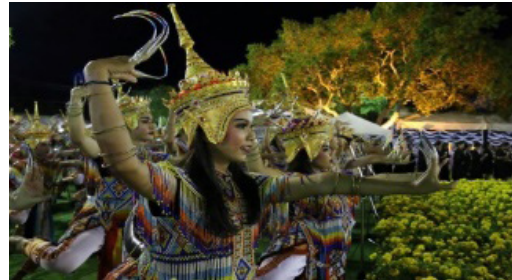
ภาพประกอบที่ 17 กระบวนกรร่ำช่วงที่ 1
ที่มา: กองทอง ชีระวร

กระบวนกรร่ำช่วงที่ 1 เป็นการร่ำประสม ทำหรือกรร่ำเพลงโค โดยนำทำร่ำพื้นฐานมา ดัดแปลง ผู้ร่ำต้องมีพื้นฐานความอ่อนตัวของอวัยวะ ทุกส่วนของร่างกายเพื่อดัดหรือจัดรูปทรงได้ตาม ต้องการ

ภาพประกอบที่ 18 กระบวนกรร่ำช่วงที่ 2
ที่มา: กองทอง ชีระวร

กระบวนกรร่ำช่วงที่ 2 เป็นการร่ำผั้นหน้า หรือ การทำกำพืด มีการนำพร้องที่มีการประพันธ์ ขึ้นมาใหม่ ในรูปแบบกลอนสี่มาขับร้อง และนำมาตี ทำร่ำประกอบจังหวะผั้นหน้า ผู้ร่ำต้องมีทักษะการ ทรงตัว และการเคลื่อนไหวร่างกายที่ตามจังหวะใน การร้องเพลงประกอบ เพื่อความไพเราะและให้ทำ ร่ำสวยงามเหมาะสมกับงานพระราชพิธีสงส์เสด็จ

ภาพประกอบที่ 19 กระบวนกรร่ำช่วงที่ 3
ที่มา: กองทอง ชีระวร

กระบวนกรร่ำช่วงที่ 3 เป็นการร่ำเพลงทับ เพลงโชน มีการร่ำพร้องที่มีประพันธ์ในรูปแบบบกลอนแปดและหกจำนวน 1 บท เพื่อนำมาตีทำร่ำ ประกอบในจังหวะ ซึ่งได้มีการออกแบบทำร่ำ ประกอบ 4 รูปแบบ โดยใช้การร่ำต่อเนื่องและสลับ กันทั้งสามรูปแบบ เพื่อร่ายร่ำอ่อนช้อยสวยงาม ตลอดระยะเวลาการแสดง

ภาพประกอบที่ 20 กระบวนการรำช่วงสุดท้าย
ที่มา: กองทอง ชีระวร

กระบวนการรำช่วงสุดท้าย เป็นกระบวนการรำพิเศษ เฉพาะโนราใหญ่ จำนวน 9 คน เป็นกระบวนการรำที่มีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ เพื่อให้ผู้รำอวดทักษะความสามารถ เฉพาะบุคคลซึ่งจะต้องผ่านการฝึกฝนและมีทักษะพิเศษ โดยผู้รำทั้ง 9 คนรำรำผ่านลีลาที่งดงาม เพื่อรำถวายส่งเสด็จเป็นครั้งสุดท้าย

อภิปรายผล

การรำโนราห์ถือเป็นศิลปะท้องถิ่นภาคใต้ประเภทหนึ่งที่มีการสืบทอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และในการแสดงงานพระราชพิธีพระบรมศพรัชกาลที่ 9 นำคณะมโนราห์มาแสดงซึ่งในแต่ละกระบวนการรำมีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ ผู้รำจะต้องฝึกฝนร่างกายเพื่อให้อวัยวะแต่ละส่วนอ่อนตัวสามารถจัดหรือดัดตามรูปแบบที่ต้องการ ซึ่งการ

จัดทำรำของกระบวนการรำจะต้องเริ่มจากการใช้ท่าที่ง่ายและสะดวกคล่องตัวกับผู้รำมากที่สุดไปหาท่าที่ยากและ ทำท่ายความสามารถของผู้รำมากที่สุด ดังนั้น ในแต่ละกระบวนการรำจะมีจุดแข็งของท่ารำเพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่ผู้รำทุกคนจะต้องมีพื้นฐานของความอ่อนตัวของร่างกาย จะทำให้พลิกแพลงหรือประยุกต์มาใช้ในกระบวนการรำให้อ่อนช้อยเหมาะสมและเกิดความประทับใจกับผู้ชม และการฝึกซ้อมท่ารำโนราห์นั้นจะต้องฝึกฝนอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ตั้งแต่ ลำตัว แขน แขนหลัง มือ ให้ยืดหยุ่น และ สามารถทรงตัวได้ดีในกระบวนการรำในแต่ละท่าอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีญา นุ่นสงค์ (2546) กล่าวว่า การแสดงมโนราห์ถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีความสำคัญ ผู้รำจะต้องฝึกการเคลื่อนไหวร่างกายให้สัมพันธ์กับจังหวะของดนตรีเวลาร่ายรำอย่างสวยงามและมีสมาธิทุกอิริยาบถต้องมั่นคง สง่างาม และการรำรำมโนราห์นั้น ซึ่งสอดคล้องกับ วิทยาลัยครู (2550) ต้องผ่านการฝึกฝนการทรงตัวเพื่อรองรับน้ำหนักเวลาร่ายรำให้กลมกลืนเนื้อหาทั้งสองขาให้แข็งแรงและยืดหยุ่นเพิ่มขึ้น โดยผู้รำจะต้องฝึกฝนสม่ำเสมอ ให้ร่างกายเกิดทักษะและความอ่อนตัวของกล้ามเนื้อ เพื่อให้รำรำระยะเวลานาน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการสอดแทรกท่ารำโนราห์ที่นำมาประยุกต์ทันสมัยกับท่ารำดั้งเดิม เพื่อนำมาถ่ายทอดให้ผู้สนใจได้เรียนรู้
2. ให้เยาวชนศึกษาศิลปะการแสดงมโนราห์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว ให้คงอยู่คู่สังคมสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิตติธัช ทองอุทุม. (2552). ศึกษาความร่วมมือในการอนุรักษ์สืบสาน และพัฒนากีฬาพื้นบ้าน เพื่อเสริมสร้าง.
กระทรวงสาธารณสุข. (2550). การยืดเหยียดพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: องค์การส่งเสริมกีฬาแห่งประเทศไทย.
เจริญ กระบวนรัตน์. (2552). การยืดเหยียดกล้ามเนื้อ. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
ธรรมนิศย์ นิคมรัตน์. (2540). โนราตัวอ่อน. กรุงเทพฯ: สำนักศิลปะและวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสงขลา.
ปรีชา นุ่นสุข. (2546). เมืองหนังโนรา. สงขลา: ภาพพิมพ์.
ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ. อักษรเจริญทัศน์.
ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ. อักษรเจริญทัศน์.
จิตต์ วงษ์เทศ. (2532). ร้องรำทำเพลง: ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
อุดม หนูทอง (2542) โนรา ดำเนิน ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้. กรุงเทพฯ: สยามเพรส แมเนจเม้นท์.